

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnilstvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natise enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede opoldne.

Stev. 36.

V Mariboru, dne 6. septembra 1900.

Tečaj XXXIV.

O položaju.

(Iz peresa državnega poslanca.)

»Državni zbor se razpusti!« ta glas se je zagnal zadnje dni med svet. Zakaj bi se imel razpustiti? Zato, ker Čehi ne pripustijo mirnega delovanja v zbornici. In zakaj ne pustijo Čehi mirno zborovati? Zato ne, ker so se njim vzele pravice, katere jim je vlada še-le pred par leti dala. Pa ne samo to; temveč radi tega, ker se jim je tudi to vzelo, kar so pred jezikovnimi naredbami mirno uživali in jim proti nevarnost, da se češko kraljestvo popolno razkosa. Kdor pozna slavno preteklost češkega naroda, ne more mu zameriti, da se brani z vso silo proti krivicam, katere se mu godijo.

Kako je pa mogoče, da se s Čehi ravna tako nevsmiljeno in protipostavno? Vsaj so bili Čehi tesno zvezani z močnimi strankami in so bili v večini državnega zbora. Ali niso Poljaki in nemški konservativci sami priznali, da imajo Čehi pravico do jezikovnih naredb, katere so se jim dale meseca aprila 1897 — a meseca oktobra 1899 zopet odvzele? Kaj, ali Poljaki in konservativni Nemci ne branijo zdaj svojih poprejšnjih zaveznikov Čehov namreč, ki so pa zdaj vsaj za nekaj časa potlačeni? Ne! Poljaki so zapustili svoje prejšnje prijatelje, Čehi. Ko bi bili Poljaki storili svojo dolžnost, bi sploh dozdajšnjih zmešnjav ne bili doživeli. Je-li to mogoče? Gotovo! Kolikokrat so silili slovenski in rusinski poslanci, ki so v kršč. slovanski narodni zvezi, naj se izdela na podlagi jezikovne ravnopravnosti jezikovni

zakon! A kdo se je temu vedno upiral? Javorski, Poljak, nesrečen načelnik bivše večine državnega zbora. In zakaj je to delal? Radi tega, ker bi potem nadvladi Poljakov v Galiciji odklenalo, če dobijo tudi Rusini svoje pravice. Malo bolje namreč ravnajo v Galiciji Poljaki z Rusini, kakor delajo Nemci s Slovenci na Štajarskem in Koroškem. Večina državnega zbora ni toraj nikdar mogla, ker je bila vedno pod mogočnim uplivom Poljakov, skleniti jezikovnega zakona; med tem so pa Nemci napravili tako imenovani binkoštni program, v katerem so si skušali po vseh avstrijskih kronovinah zagotoviti večno nadvlado nad Slovani. Vsaj je znano, da je bivši finančni minister, Poljak Bilinski, ki ima med Poljaki morda še največ sočutja do drugih Slovanov, izdelal načrt za jezikovno ravnopravnost avstrijskih narodov. A njegovi lastni rojaki, Poljaki, so se protivili na vso moč, da ga Bilinski ni smel predložiti državnemu zboru.

Kaj čuda potem, da je liberalnim Nemcem, ko so zapazili neslogo med Slovani, greben rastle vedno bolj in bolj; da le-ti niso mislili na nič drugega, kakor to, da si za vselej zagotovijo nad Slovani oblast! Kaj čuda, da se je štajarski grof Stürgkh protivil celó temu in s tem tudi zmagal, da se Čehom niti tiste pravice ne smejo povrniti, katere so zavživali pred letom 1897? Brez vsacega pravega vzroka so razbijali po državnih zbornici skozi 2 leti samooblastni Nemci, katerim se niti las ni skrivil vsled jezikovnih naredb na Češkem in Moravskem; a razlogov imajo dovolj Čehi, če svojo ne-

voljo kažejo nad krivicami, katere se njim godijo ter ustavljajo celo delovanje v državni zbornici.

Nam Slovencem nikakor ne koristi nedelavnost državnega zbora; najmanje nam štajarskim Slovincem. Slovenski deželni poslanci so iz opravičenih razlogov zapustili deželni zbor štajarski. V Gradcu se torej ne morejo pritoževati radi krivic, katere se nam godijo neprenehoma v narodnem, kulturnem in gospodarskem obziru. Če bi deloval državni zbor, bi se pritoževali vsaj tam, kar so naši državni poslanci tudi delali neprenehoma. Ako se pa popolnoma ustavi delovanje državnega zbora, potem nimamo Slovenci sploh nobenega mesta več, kjer bi naši zastopniki povzdignili svoj glas in zahtevali naše narodne pravice. Vkljub temu ne smemo zapustiti svojih severnih bratov Čehov, temveč ostati moramo z njimi v tesni zvezi. Kajti zanašamo se, da pravica enkrat vendar-le zmaga in če dosežejo Čehi svoje pravice, pomagali bodo tudi svojim zvestim zaveznikom na jugu: Slovincem in Hrvatom.

Mogoče bi že bilo, da se državni zbor razpusti. A komu bo s tem pomagano? Brez dvoma pridejo, ako se vršijo volitve po zdajšnjem volilnem redu, v državni zbor mnogoteri nam še bolj strupeni nemški poslanci. Pač pa bi se napravil mir, ako se vpelja celo nov volilni red, po katerem nehalo dozdajšnje predpravice Slovanom sovražnih strank. Nam Slovincem se nikakor ni bati direktnih, splošnih in tajnih volitev, bodisi v deželni ali državni zbor. Motijo se

Listek.

Zapiski zblaznelega.

Ruski spisal N. V. Gogol; prevedel J. Starogorski.

Dne 3. oktobra.

Današnjega dne pripetil se je nenavaden dogodek. Vstal sem zjutraj precej pozno, in ko mi je prinesla Mavra osnažene čevlje, jo vprašam, koliko je ura. Zaslisišavi, da je že davno odbilo deset, požuril sem se kolikor mogoče z oblačenjem. Priznam, da bi nikakor ne šel v ministerski urad, saj vem naprej, kako kisel obraz bo delal naš sekcijski šef. On mi je že davno pravil: »Kaj pa ti blodi, bratec, vedno taka neumnost v glavi? Zazijaš se včasih, kakor obseden, večkrat spraviš v akte tako mešanico, da se sam sprav ne spozna; v nagovore postaviš malo začetno črko, ne napišeš niti dneva niti števila.«

Prokleta tesla! Gotovo mi zavida, ker sedim v pisarni direktorja in za njega ekscelenco prirezujem peresa. Kratko-malo, jaz bi ne šel v ministerski urad, ako bi ne gojil upanja, da se snidem z blagajnikom in izprosim od tega škrtljavca, mogoče bi vendar

bilo, naj že kolikor toliko od svoje plače naprej. Lejte no, kako je stvar!

Da bi on kedaj izplačal denar za mesec dni naprej! — Moj Bog, poprej bi pač pričakal poslednje sodbe! Prosi, če se tudi razpočiš, če si v najhujšji sili — nič ne izplača, ta seri vrag. Na njegovem domu pa mu daje njegova lastna kuharica zaušnice. To je znano vsemu svetu.

Jaz ne morem pojmiti, kak dobiček daje služba v ministerskem uradu. Popolnoma nikakih dohodkov. Da, pri gubernijski upravi, pri civilnih in katedralnih oblastnijah je popolnoma druga stvar! Tam, glej, stisnil se je jeden v najzadnji kotiček; včasih malo piše; na njem visi umazan frak; lica je tako grdega, da bi najraje vanj pljunil, ali poglej, kako vilo si je najel! Pozlačene porcelanaste čaše i ne nesi k njemu: »To«, pravi, »je darek za kakega zdravnika«, ampak njemu podari par dirjalnih konjev ali drožko ali pa ovratnik iz bobrove kože, vreden tristo rubljev. Na videz je tako pohleven, govori tako uljudno: »Izvolite mi posoditi nožič, da si prirežem pero!« a potem oskubi prositelja tako, da mu pusti samo robačo na telesu.

Resnica, pri nas je zato služba plemenita, čistota v vsem taka, kake gubernijska uprava ne vidi nikdar: mize so iz rudečega lesa in vsi načelniki človeka »vičejo«. Da,

moram priznati, ako bi ne bila plemenitost službe, jaz bi že davno zapustil ministerski urad.

Oblekel sem si stari plašč in vzel dežnik, ker je bila strašna ploha. Na ulicah ni bilo nikogar; opazil sem samo branjevke, pokrivše se z janjkami, ruske kupce pod dežniki in voznike. Izmed plemičev klatil se je okoli samo jeden naših uradnikov. Videl sem ga na križopotji. Brž ko sem ga zagledal, rekel sem sam pri sebi: »Viš! niti ti, moj ljubi, ne greš v ministerski urad; hitiš ven za totoj, ki beži pred teboj in gledaš na njene nožice. Kak lopov je ta naš uradni kolega! On se ne umakne nobenemu oficirju, Naj gre kaka koli janjka mimo njega, se obesi na njo.«

Ko sem to premišljeval, zagledam kočijo, približajočo se modnemu magacinu, mimo katerega sem šel. Spoznal sem jo takoj. Bila je to kočija našega direktorja. »No, on nima nikakega opravka v modnem magacinu« sem pomislil, »gotovo je ta njegova hčerka.« Stisnil sem se k steni. Služabnik je otvoril dverca in ona je hušnila iz kočije, kakor ptička. Kako je pogledala na pravo in levo, kako zabliskala z svojimi obrvi in očmi...!

Gospod, ti moj Bog, zgubljen sem, popolnoma zgubljen! In zakaj se je morala

tisti politiki, ki trdijo, da je nemir nastal v državnem zboru radi tega, ker se je vpeljala peta volilna skupina. Ne poslanci iz te pete kurije so sovražni Slovanom in nasprotni jezikovni ravnopravnosti, temveč oni poslanci so zadrževali delovanje državnega zbora, ki zastopajo le majhno število nemškega prebivalstva, ker jih grozno boli, da nimajo več v rokah popolne nadoblasti čez Slovane. Če se toraj državni zbor razpusti in na podlagi zdajšnje krivične volilne postave izvoli nov državni zbor, bomo tam, kjer smo bili dosedaj. Upati pa je, da se razmere v državi zboljšajo le takrat, če se odstrani sedajšnji krivični red in se voli na podlagi splošne, direktne in tajne volilne postave.

Delavcev ni!

(Iz Savinjske doline).

Po mnogih krajih na Slovenskem je po leti na kmetih večna tožba, da se delavci ne morejo dobiti. Nedavno sem videl pri gospodarju, ki se je drugače držal še precej stare šege, lepo novo mlatilnico. Prašal sem ga: »Kako pa to, da ste tako mlatilnico kupili?« »E saj ni delavcev dobiti«, mi je odgovoril; »za-tó sem jo kupil, da se delo hitreje naprej spravi«. In na enak način, da delavcev ni dobiti, bi mi v Savinjski dolini še mnog gospodar odgovoril. V zadnjih letih so nekateri gospodarji tudi okrog dobili mlatiče iz spodnjih krajev, zlasti iz kozjanskega okraja. Poleg dninarjev ni dobiti tudi hlapcev in dekel. Znan mi je kmet, ki ima večje posestvo, pa celo leto ni imel deklet, ker je ni mogel dobiti. To so žalostne razmere! Če bo šlo tako naprej, čez nekaj let na kmetih res več ne bo dobiti najpotrebnejših delavcev.

Ljudje pravijo: vedno več ljudstva je na svetu, a vedno manj delavcev. Kako je to?

To ima pač več vzrokov. Že stariši sami imajo to navado, da odredé otroke, če le morejo, za kako drugo delo, samo za delo na polju ne. In tudi otroci sami za delo na polju večkrat nimajo nobenega veselja. Se jim zdi pač »pregmajn« kmečko delo. Za-to se gredó mladi fantje učiti vsakovrstnih rokodelstev in obrtnije. Je že prav, da se gredó učiti, toda stariši bi morali malo bolj paziti na tó, h kakim mojstrom dajo svoje sinove v delo. Kolikokrat se najpridnejši fantje pri slabih mojstrih in v slabi tovaršiji pokvarijo! Izgubé vero, izgubé vse vzore in tudi veselje do dela. Slednji dan lahko srečamo na cestah polno takih izpridencev, ki hodijo od »postajališča« do »postajališča« ter pravijo, da

dela iščejo. A v resnici se jim delati ne ljubi, ker tam po sencah polegajo med tem, ko kmet nima delavcev.

Jednako je pri deklicah. Prej kot možno se gredó učiti šivanja, nekatere takoj po izpolnenih šolskih letih, nekatere malo pozneje. Druge hodijo delat v tovarne, tretje služijo v mestih. K vsemu temu jih vleče zlasti večji zaslužek, manjše trpljenje in »nobel« — življenje. Pač pleti in žeti na polju je »pregmajn«. Toda uboge revice, kolikokrat se strašno goljufajo! V tujini, zlasti v mestih zaupajo raznim navideznim prijateljem, se lepše oblačijo, zapravljajo denar ter se na duši in na telesu spridene vračajo nazaj v rojstveni kraj — v žalost in sramoto starišem in vsem sorodnikom. Kaj pomagajo velike plače, ko si pa redkokdaj kaj prihranijo! Znané so mi ženske, ki so po 20, 30 let bile v tujini ter so imele lepe službe, a poslednjič so prišle domov popolnoma propale in — občine so jih morale rediti. O ljube matere slovenske, pazite in zopet pazite, kam in h komu gredo služiti vaši otroci. Boljše je v domovju jesti ovsen kruh in nepokvarjen ostati, kakor pa v mestih imenitno, razkošno živeti in poštenje, največje hogaštvo, izgubiti.

Zlasti občutno pa je v današnjih časih za kmeta tó, da odrastli moški, zlasti fantje pri najboljši moči zapuščajo domovje ter gredó po svetu dela iskat. Nekateri gredó v Ameriko, drugi v rudokope na Vestfalsko. Kaj pa jih vleče proč od doma? Večji zaslužek in krajsi delavni čas. Ni dolgo tega, kar sem govoril z fantom, ki mi je rekel, da pojde na Prusko v rudokop. Rekel sem mu, naj rajše ostane doma in gre služiti za hlapca. A on mi je odgovoril: premalo zaslužim. Res ljudje na tujem velikokrat mnogo zaslužijo, a pomisliti je treba tudi, kolike nevarnosti so združene z istim delom. Marsikomu pa vsi veliki zaslužki nič ne pomagajo, ker vse zapravi in zapije. In ko enkrat vse svoje moči izrabi, potem pa pride domov in občina redi me! Prašajte občine, če ni to gola resnica! Vsak človek, ki pošteno dela in varčno živi, si bo doma kaj prihranil ter nikoli ne bo stradal kruha. Kdor pa v tujini išče velikih zaslužkov, naj jih išče in tudi najde, a gleda naj, da enkrat ne bo domači občini v nadlego.

Nasledek tega, ker delavcev primanjkuje, je tá, da so zelo dragi. Plačila poslom in dninarjem so dandanes v mnogih krajih še enkrat tako visoka kot so bila pred 30. ali 40. leti. In to gre še vedno dalje. Zadovoljnosti pa je vendar v kljub visokim plačilom dandanes 3krat manj kot je je bilo pred 30 leti.

Ta selitev delavnih moči v tujino ima žalostne posledice tudi v verskem in narodnem oziru. V tujini navadno nimajo nobenega ali vsaj ne urejenega duhovnega vodstva in zato zaidejo v slabe tovaršije, postanejo zagrizeni socijalni demokratje, živé v divjem zakonu ter izgubé sčasoma ves verski čut. O tem bi lahko mnogo povedala marsikatera jokajoča mati na Slovenskem.

Istotako se cepijo naše narodne moči z izpeljevanjem v tuje dežele. Slovenec, ki se stalno naseli na Nemškem ali v Ameriki, je izgubljen za celokupen narod slovenski. Toda, če izseljenec še čuti slovenski, njegovi otroci so navadno že tujci, če ne nasprotniki. Naša narodna posestva, biseri slovenske zemlje, na tak način prehajajo v roke tujcem, pri nas se naseljujejo nemški in laški obrtniki in trgovci. Če tujci pri nas shajajo in večkrat dobro shajajo, zakaj bi pa Slovenci ne mogli? Za-tó si vendar že enkrat izbijmo iz glave to neumno misel, da je le na tujem vse dobro, a doma vse slabo. Kolikor možno pač doma ostanimo, skupaj držimo ter složni bodimo po geslu naših krščanskih pradedov!

Da bi se te razmere zboljšale, bi lahko veliko uplivali učitelji in duhovniki. Za-to naj ljubo sloven. deco vedno in vedno navdušujejo za rojstveni kraj, za srečo v domači vasi, za premilo slovensko domovino in za delo naših prednikov, ker Vodnikove besede še dandanes veljajo:

Sloven'c, tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega najprava.

Politični ogled.

Kaj se bo zgodilo? Vlada in politiki se zopet na Dunaju resno posvetujejo, kako bi mogli narediti red v naši državi. Državni zbor noče delovati, a brez državnega zbora je težko vladati. Ugiba se marsikaj, kako se misli vlada izviti iz zagate, toda določenega, gotovega še vendar nihče ne ve. Le bati se je, da se bo cela stvar zasukala nam Slovanom na škodo. Jugoslovanski poslanci nimajo sedaj v teh odločilnih dnevih nobenega moža na Dunaju, ki bi naj uplival na razvoj posvetovanj v ugodnem smislu ali pa vsaj neposredno motril vsa posvetovanja in pogajanja. To je napaka, ki je neodpušljiva.

Avstrijski socialdemokrati nemške narodnosti zborujejo te dni v Gradcu po svojih odposlancih. Židovsko vodstvo mora čuti marsikatero gorko. A židje se izgovarjajo, da jim dajo na Dunaju preveč opraviti

peljati ven v tako deževnem vremenu! Sedaj pa še naj kdo trdi, da v ženskah ni velikanske strasti do teh junj!

Ona me ni spoznala in jaz sem se skrbno zavijal v svoj plašč, ki je bil umazan in poleg tega še stare mode. Sedaj nosijo plašče z dolgimi vratniki, a jaz sem imel dva kratka drugega na drugem; tudi sukno ni bilo (dekatovano) zlikano. Njen psiček, ki ni mogel skočiti na prag modnega magacina, ostal je na ulici. Kličejo ga — Medžji.

Jedva sem prebil takó kako minuto, kar zaslišim nakrat nežen glasek: »Dober dan, Medžji!« Kosmata kapa! Kdo govori to? Ozrl sem se in videl pod dežnikom iti dve gospe: jedno staro, drugo mlado; onidve sta že prošli mimo; tik poleg mene pa se zglesi zopet: »Grdo od tebe, Medžji!« Kaj vraga! videl sem, da se je Medžji povohavala s psičkom, ki je šel za gospema. »Glej«, sem rekel sam sebi, »tega mi je že dosti! Sem-li pijan?! Ne, kaj takega pripeti se mi brž redkokdaj.«

»Ne, Fidel, ti brez vzroka tako sodiš« videl sem sam natanko, da je izpregovorila Medžji, »bila sem, hav, hav! bila sem hav, hav, hav! hudo bolna!«

O ti pesek ti! Priznati moram, da sem se močno začudil, zaslišavši jo govoriti po človeški. No, potem, ko sem vse to pretuhtal

do dobra, nehal sem se čuditi. Saj se je pripetilo na svetu že mnogo sličnih primerov. Na Angleškem, pravijo, priplavala je riba, ki je spregovorila dve besedi v tako čudnem jeziku, da se učenjaki trudijo že dve leti ž njih razlago, a še dosihdob niso razkrili ničesar. Čital sem tudi v časopisih o dveh kravah, ki sta prišli v štacuno in zahtevali funt čaja. Ali, priznam, mnogo bolj sem se začudil, ko je Medžji rekla: »Jaz sem ti pisala, Fidel; gotovo Polkan ni prinesel mojega pisma.« Da bi ne dobil svoje plače! — v svojem življenju nisem še slišal, da zna pes pisati! To me je osupnilo. Odkrito povem: nekaj časa sem začel sem videti slišati take reči, kakoršnih še nikdo ni niti videl ni slišal.

»Hočem vendar«, rekel sem sam pri sebi, »iti za tem psičkom, da zvem, kaj je in kaj misli.« Odprl sem svoj dežnik in odpravil se za obema gospema. Prišli ste v Grahove, krenili v Meščanske, odtod v Mizarske ulice ter konečno dospeli h Kokuškinnemu mostu, in obstali pred velikim hramom. »To hišo poznam«, rekel sem sam pri sebi, »to je Svjerkov hram.« Čudna zidina! Kako različni ljudje živé v njej! Koliko kuharic, koliko tujev! in naši kolegi uradniki čepé notri, kakor psi drug na drugem. Tam je tudi jeden mojih prijateljev, ki dobro piska

na trobento. Gospe ste šle v peto nadstropje. »Dobro«, sem mislil, »sedaj ne pojdem gor, ali zapomnim si kraj in pri prvi priložnosti, ko idem mimo, porabim priliko.« (Dalje.)

Smešničar.

Skopuh. Veran: »Kako napraviš, da ne daš nikdar beračem ubogajme?«

Žid: »Vidiš tako! Pri sebi imam vedno srebrn goldinar. Če me berač poprosi ubogajme, potegnem oni goldinar ter mu ga pokažem, rekoč: »Ali mi moreš menjati ta goldinar?« Če berač odgovori, da ne, rečem mu: »Škoda! Rad bi ti bil kaj podaril, pa nimam drobiza!« Če pa berač reče, da mi lahko menja, tedaj zagrmim nanj: »Tako! Goldinarje menjuješ, pa beračiš? Sram te bodi! Tako se odkrižam vsakega!«

Samosvoja obsodba. Žid jezdi na oslu po vasi. Ko vidi, da ga gledajo otroci in tudi nekateri odrasli ljudje, reče jim: »Kaj me gledate? Ali še niste nikdar videli osla?«

Nedovoljeno veselje. Žida so imeli obesiti. Ko pride žena zadnjič k njemu v zapor, vpraša ga, ali ne bi smeli biti otroci vpiroči, ko ga obesijo. Obsojenec odgovori, da ne. Ljubeznjiva žena pa reče nato: »To se že vidi na tebi! Tak si bil vedno. Če bi ubogi otroci užili res kaj veselja, ne privoščiš jim ga!«